

۱۵۴۹۷۶۱

مباحث نظری و عملی

حقوق کار

دکتر سید محمد هاشمی

استاد دانشگاه شهید دستغیب

بنیاد حقوقی میزان

سرشناسه: هاشمی، سیدمحمد، ۱۳۲۰ -
 عنوان و نام‌پدیدآور: مباحث نظری و عملی حقوق کار / سیدمحمد هاشمی
 مشخصات نشر: تهران: نشر میزان، ۱۳۹۶
 مشخصات ظاهری: ۳۲۰ ص.
 شابک: 978-964-511-907-7
 وضعیت فهرست‌نویسی: فیا.
 یادداشت: کتابنامه
 موضوع: کار -- قوانین و مقررات -- ایران
 موضوع: Labor laws and Legislation -- Iran
 ر. ض. ع: کار -- قوانین و مقررات
 موضوع: Labor laws and Legislation
 رده‌بندی: رده‌بندی دیوید
 رده‌بندی دیوید: ۳۳۴/۵۵۰۱
 شماره کتابت: ۴۹۵۷۳۷۲

هرگونه تکثیر (اعم از چاپ، کپی، اسکن، ... و...) از این اثر بدون اخذ مجوز
 از ناشر خلاف قانون و به زیان ناشر و دیگران است.
 لطفاً در صورت مشاهده، موارد به شماره آلفن‌های ذیل اطلاع دهید.

۱۱۴۱

نشر میزان

مباحث نظری و عملی

حقوق کار

دکتر سیدمحمد هاشمی

چاپ اول: زمستان ۱۳۹۶

قیمت: ۲۲۰۰۰ تومان

شمار: ۳۰۰۰ نسخه

شابک: ۷-۹۴۰-۵۱۱-۹۶۴-۹۷۸

دفتر مرکزی: خ شهید بهشتی، بعد از چهارراه سهروردی، خ کاووسی‌فر، کوچه نکبسا، پلاک ۳۲، تلفن ۸۸۵۴۹۱۳۱
 فروشگاه مرکزی: خ انقلاب، رویروی درب اصلی دانشگاه تهران، ابتدای خ فخررازی، پلاک ۸۳، تلفن ۶۶۴۶۷۷۷۰
 واحد پخش و فروش: خیابان سمیه، بین مفتح و فرصت، پلاک ۱۰۴، تلفن ۸۸۳۴۹۵۲۹-۳۱
 وبسایت: www.mizan-law.ir پست الکترونیکی: mizannasher@yahoo.com

به نام آنکه جان را فکرت آموخت چراغ دانش اندر دل بر افروخت

کرات و رزش والای انسانی نعمت بزرگی است که خدای مهربان آن را راهی وجود آدمیزادگان قرار داد و ابتکار حرکت به سوی جهان طبیعت را در اختیار آنان قرار داده است تا از برکت آن خدایان مادی و معنوی خویش را تأمین نمایند.^۱

با اعتراف به این دست خداداد، انجام کار در میانه میدان اوصاف دوگانه استقلال و معاشرت جویی افراد انسان را در برگیرد که حاصل آن در جلوه اقتصادی دو فرض «کار مستقل برای خود» و «کار تیم برای دیگری» را متبادر به ذهن می‌کند.

از آنجا که فعالیت اقتصادی مبتنی بر رابطه مالکیت و سرمایه از یک سو و نیروی انسانی انجام دهنده کار از سوی دیگر می‌باشد، سرانجام کار از سوی مالک به دیگری پدید آورنده رابطه عمودی به نام رابطه کار می‌سود که در آن دستور مالک و اطاعت کارگر نهفته است.^۲

در اندرون این رابطه نامتعادل حقوقی مبتنی بر دستور و اطاعت از نظر هنجاری، ساختاری و رفتاری پدیده‌هایی همچون نوکر، رعیت، مزدور، عماله و طایر آن را به همراه داشته است که مغایر آرمان حقوقی انسانی (آزادی، برابری و برابری) بوده است.

با گذر از جنگ اول جهانی و تشکیل سازمان بین‌المللی کار در انعقاد عهدنامه صلح ورسای (۱۹۱۹) و با شرکت نمایندگان کارگران در کنار نمایندگان کارفرمایان و دولت‌های عضو در هیأت مدیره (ماده ۷) روش‌ها و اصول ارزشمندی همچون محدودیت ساعت کار (۸ ساعت در روز و ۴۸ ساعت در هفته)، استراحت هفتگی

۱. ولقد کرّمنا بنی آدم و حملناهم فی البرّ و البحر و رزقناهم من الطیبات و فضّلناهم علی کثیر من خلقتنا تفضیلاً
۲. «کارگر از لحاظ این قانون کسی است که به هر عنوان به دستور کارفرما و در مقابل دریافت حقوق یا مزد کار می‌کند» (ماده ۱ قانون کار ۱۳۳۷)

(مرخصی)، دستمزد منصفانه و تأمین‌کننده زندگی، برابری و عدم تبعیض کارگران، ممنوعیت کار کودکان و محدودیت ساعت کار نوجوانان دختر و پسر و حق تشکّل مستقل کارگران و کارفرمایان (ماده ٤٢٧) به عنوان راهکار آغازین مورد توجه و تأکید دولتهای متعاقد قرار گرفت.

حاصل این بنیان‌گذاری انسان‌دوستانه تصویب عهدنامه‌ها و مقاوله‌نامه‌های بین‌المللی حمایت از کارگران بود که در آن آرمان‌های مذکور مورد توجه ویژه قرار گرفت و بدین ترتیب، تأکید بر تضمین حقوق انسانی کارگران، نگرش سنتی گذشته (نوکری و ارباب و رعیتی) را در افکار عمومی ناخجسته ساخت.

در این مسیر تاریخی، پس از جنگ خانمان‌سوز جهانی دوم نیز ارمغانی به نام اعلامیه جهانی حقوق بشر (۱۹۴۸) و میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (۱۹۶۶) می‌باشد که در آن تأمین و تضمین حقوق کارگران مورد توجه و تأکید قرار گرفته است.

در ایران نیز با جدا شدن حق کار (اجاره اشخاص) از حقوق مدنی و تصویب قوانین کار ۱۳۳۷ و ۱۳۶۹ تأمین تصویب حقوق کارگران، به عنوان یک ارمغان مطلوب، مورد توجه و تأکید قرار گرفته است.

با این ترتیب، جامعه حقوقی، اجتماعی و سیاسی کشور ما با احراز هویت حقوق کار، مجموعاً به درک مراتب این نگرش حقوقی انسان‌دوستانه رسیده است.

اینجانب نیز، از همان ابتدای تدریس در دانشگاه «رشت» این درس در کنار دیگر دروس پرداخته و بدین طریق به درک مراتب کرامت مآب انسان رسیده‌ام.

در این پیش‌گفتار لازم می‌دانم از استاد ارجمند خود مرحوم دکتر سمس‌الدین جزایری مؤلف کتاب حقوق کار و بیمه‌های اجتماعی (۱۳۴۴) که این رساله را با ایشان گذرانیده‌ام و همچنین مرحوم دکتر فرهنگ مهر مؤلف حقوق کار و بیمه‌های اجتماعی (۱۳۴۵) ذکر خیر انسان‌دوستانه داشته باشم.

همچنین با ذکر خیر از استاد تازه درگذشته علم و اخلاق مرحوم مغفور دکتر سید عزت‌الله عراقی مؤلف گرانقدر کتابهای شاخص حقوق کار که هم از آثار ایشان در تدریس و در تدوین این کتاب بهره گرفته‌ام و هم اینکه از طریق مجادله و مبادله علمی

و تجربی بهره‌مند شده‌ام، سپاس ویژه و قلبی دارم. روح فرهیخته این نماد انسانیت شاد باد!

در این مسیر، از مشورت‌های عالمانه دوست گرانقدر و استاد محترم جناب آقای دکتر هدایت الله فلسفی و نیز از همراهی‌های دوستان عزیز آقایان دکتر سعید رضا ابدی و دکتر بابک درویشی سپاسگزاری می‌کنم.

در خاتمه از همراهی و مساعدت خانوادگی همسر مهربانم در این مسیر علمی قلباً و به ویژه «پاسگزاری می‌نمایم.

سید محمد هاشمی - آبان ۱۳۹۶

www.ketab.ir

قسمت اول - کلیات حقوق کار

فهرست مطالب

پیشگفتار (۵)

۱	بخش مقدماتی: کار انسانی
۱	بند اول: تعریف و مشخصات کار
۱	اول: تعریف کار
۲	دوم: معاهد کار
۲	الف: مفهوم فلسفی
۳	ب: مفهوم اقتصادی
۳	ج: مفهوم حقوقی
۳	د: مفهوم اجتماعی - سیاسی
۴	سوم: ابعاد مختلف کار
۵	بند دوم: کار در اسلام
۶	اول: کار در قرآن و سنت
۶	الف: کار در قرآن
۷	ب: کار در احادیث
۷	دوم: فقه کار
۸	سوم: کار در اسلام و تحولات زمان
۹	بند سوم: طرح موضوع حقوق کار

قسمت اول - کلیات حقوق کار

۱۴	فصل اول: تعریف و مشخصات حقوق کار
۱۴	بخش اول: تعریف حقوق کار

- بند اول: مفاهیم نظری مربوط به حقوق کار..... ۱۴
- اول: نظام‌های اقتصادی و روابط کار..... ۱۴
- الف: نظام سرمایه‌داری..... ۱۴
- ب: نظام اشتراکی..... ۱۵
- دوم: نظر حقوق‌دانان..... ۱۶
- الف: نظر متقدمان حقوق کار..... ۱۷
- ب: مفهوم جدید حقوق کار..... ۱۷
- یک: نظم و تعدیل استثمار..... ۱۸
- دو: تأمین وسایل مبارزه کارگران..... ۱۸
- سه: مقابله با محدودیت‌های کارفرما..... ۱۸
- بند دوم: تاریخ تعریف حقوق کار..... ۱۹
- اول: ارکان و عناصر تعریف حقوق کار..... ۱۹
- الف: رابطه کار..... ۱۹
- یک: رابطه کار تابع..... ۱۹
- دو: روابط فردی و جسی کار..... ۱۹
- سه: رابطه خصوصی و عمومی کار..... ۲۰
- ب: مقررات حمایتی و آمره کار..... ۲۱
- یک: حمایتی بودن حقوق کار..... ۲۱
- دو: آمره بودن حقوق کار..... ۲۱
- ج: اهداف حقوق کار..... ۲۱
- یک: نظم عمومی..... ۲۱
- دو: امنیت شغلی..... ۲۲
- سه: عدالت اجتماعی..... ۲۲
- دوم: ارائه تعریف حقوق کار..... ۲۲
- بخش دوم: مشخصات اساسی حقوق کار..... ۲۳
- بند اول: اوصاف عمومی حقوق کار..... ۲۳
- اول: توسعه دائمی..... ۲۳

الف: توسعه نسبت به مشاغل متعدد	۲۳
ب: توسعه نسبت به عموم کارگران	۲۴
ج: توسعه نسبت به موضوعات	۲۴
دوم: تنوع حقوق کار	۲۴
الف: تنوع نسبت به اشخاص	۲۴
ب: تنوع نسبت به مشاغل	۲۵
ج: تنوع نسبت به مناطق جغرافیائی	۲۵
سوم: تدریج و پیشرفت حقوق کار	۲۶
بند دوم: مفاهیم موضوعی حقوق کار	۲۶
اول: ملازمه مفاهیم اقتصادی و اجتماعی	۲۶
دوم: مفهوم اجتماعی سلسله	۲۷
فصل دوم: سیر تحول حقوق کار	۲۹
مقدمه	۲۹
بخش اول: تاریخ قدیم حقوق کار	۲۹
بند اول: میراث قدیم	۲۹
اول: بردگی	۲۹
دوم: ارباب و رعیتی	۳۱
بند دوم: زمینه سازی تکوین حقوق کار	۳۱
اول: نظام صنفی	۳۱
دوم: انقلاب صنعتی	۳۲
بخش دوم: تحول و تطور حقوق کار	۳۳
بند اول: گذشته حقوق کار	۳۳
اول: دوره آزادی مطلق	۳۳
دوم: دوره دخالت دولت	۳۵
سوم: دوره روابط جمعی کار	۳۶
بند دوم: حقوق کار امروزی	۳۷

- ۳۷..... اوّل: روابط فردی کار
- ۳۷..... دوم: دخالت دولت
- ۳۸..... الف: قانون گذاری
- ۳۸..... یک: قانون اساسی
- ۳۹..... دو: قوانین عادی
- ۳۹..... سه: مقررات اجرایی کار
- ۴۰..... ب: سیاست گذاری
- ۴۰..... یک: سیاست گذاری اشتغال
- ۴۱..... دو: سیاست گذاری تعدیل اقتصادی
- ۴۳..... ج: نظارت اجرایی
- ۴۳..... ک: هدایت و ارشاد
- ۴۴..... دو: بازوی کار
- ۴۵..... سه: دادرسی کار
- ۴۷..... سوم: روابط جمعی کار
- ۴۸..... الف. دفاع سندیکاها از منافع شغلی در مراجع حلّ اختلاف
- ۴۹..... ب. دفاع سندیکاها از منافع شغلی در برابر کارفرمایان
- ۴۹..... ج. اعمال سندیکایی و نمایندگی کارگر در سطح کارگاه‌ها
- ۴۹..... د. اعمال سندیکایی در سطح ملی و بین‌المللی
- ۵۱..... فصل سوم: منابع حقوق کار
- ۵۱..... بخش اوّل: منابع داخلی
- ۵۱..... بند اوّل: منابع دولتی
- ۵۱..... اوّل: قانون اساسی
- ۵۲..... الف: حقّ اشتغال
- ۵۲..... ب: آزادی انتخاب شغل
- ۵۲..... ج: امنیت شغلی
- ۵۲..... د: حقوق جمعی کار

۵۳	دوم: قوانین عادی کار.....
۵۳	الف: قانون کار جمهوری اسلامی ایران.....
۵۴	ب: قوانین فرعی مرتبط با حقوق کار.....
۵۴	سوم: مقررات کار.....
۵۴	چهارم: مصوبات شورای عالی کار.....
۵۵	بند دوم: منابع شغلی.....
۵۵	اول: آیین نامه داخلی کارگاه.....
۵۵	دوم: پیمان های دسته جمعی کار.....
۵۶	بخش دوم: منابع بین المللی.....
۵۶	بند اول: منابع نام بین المللی.....
۵۶	اول: اعلامیه جهانیه حقوق بشر.....
۵۶	دوم: میثاق های بین المللی.....
۵۷	الف: میثاق بین المللی حقوق منبر و سیاسی.....
۵۷	ب: میثاق بین المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی.....
۵۷	بند دوم: مصوبات سازمان بین المللی کار.....
۵۸	اول: ارکان سازمان بین المللی کار.....
۵۸	الف: کنفرانس بین المللی کار.....
۵۸	ب: شورای مدیریت سازمان.....
۵۹	ج: دفتر بین المللی کار.....
۵۹	دوم: موازین بین المللی کار.....
۵۹	الف: مقاوله نامه.....
۶۰	ب: توصیه نامه.....
۶۱	ج : فرایند کار شایسته و راهبری های آن.....
۶۲	یک: مفهوم کار شایسته.....
۶۲	دو: روند و روال عملی کار شایسته.....

فصل چهارم: کلیات حقوق کار در جمهوری اسلامی ایران.....	۶۴
بخش اول: سیر تحول حقوق کار در ایران.....	۶۴
بند اول: مروری بر گذشته.....	۶۴
اول: آغازگری دخالت دولت بر مسائل و روابط کار.....	۶۴
دوم: نخستین مقررات کارخانجات صنعتی.....	۶۶
سوم: قانون گذاری کار و تحولات آن.....	۶۷
الف. مبارزات سیاسی.....	۶۷
ب. مراحل قانون گذاری.....	۶۷
دوم: جمهوری اسلامی ایران و قانون گذاری کار.....	۷۰
اول: توقعات انقلابی و نقش آن در طرح جدید قانون کار.....	۷۰
الف. مرحله عدم ثبات.....	۷۱
ب. مرحله ثبات.....	۷۳
دوم: قانون کار و اصلاح نظام.....	۷۵
سوم: مجمع تشخیص مصلحت نظام و قانون جدید کار.....	۷۷
بخش دوم: عناصر مشمول قانون کار.....	۸۰
بند اول: کارگر.....	۸۰
اول: شخصیت کارگر.....	۸۱
دوم: تبعیت کارگر.....	۸۱
الف: تبعیت حقوقی.....	۸۱
ب: تبعیت اقتصادی.....	۸۲
بند دوم: کارفرما.....	۸۳
اول: شخصیت کارفرما.....	۸۳
دوم: نمایندگی کارفرما.....	۸۳
بند سوم: کارگاه.....	۸۴
اول: مکان و محل کارگاه.....	۸۴
دوم: مدیریت کارگاه و تداوم آن.....	۸۵
سوم: نمایندگی کارگران در کارگاه.....	۸۵

۸۶.....	بند چهارم: موارد استثناء از شمول قانون کار
۸۶.....	اول: نهادهای انقلابی
۸۶.....	دوم: مشمولان قوانین و مقررات خاص استخدامی
۸۷.....	سوم: موارد خاص
۸۷.....	الف: مجتمع‌های قالبیافی
۸۷.....	ب: معلولان
۸۷.....	ج: اعضای هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی
۸۷.....	د: کارگاه‌های کوچک کمتر از ده نفر
۸۸.....	ه: کارگاه‌های خانوادگی
۸۸.....	و: بخش کشاورزی
۸۸.....	ز: نیروهای انسانی خاص
۸۹.....	بخش سوم: اصول اساسی و روابط کار
۸۹.....	بند اول: حقوق و آزادی کار
۸۹.....	اول: اصل آزادی کار و شغل و منع کار اجباری
۸۹.....	الف: آزادی کار و منع کار اجباری در نظام بین‌المللی
۹۰.....	ب: آزادی کار و منع کار اجباری در حقوق داخلی
۹۰.....	دوم: نفی بهره‌کشی
۹۱.....	الف: نفی بهره‌کشی در نظام بین‌المللی
۹۱.....	ب: نفی بهره‌کشی در حقوق داخلی
۹۲.....	بند دوم: حمایت‌های اساسی برای تأمین آزادی کار
۹۲.....	اول: تساوی حقوق افراد
۹۳.....	الف: تساوی حقوق در نظام بین‌المللی
۹۳.....	ب: تساوی در حقوق داخلی
۹۴.....	دوم: فراهم کردن کار برای همه
۹۴.....	الف: سیاست‌گذاری اشتغال در نظام بین‌المللی
۹۵.....	ب: سیاست‌گذاری اشتغال در حقوق داخلی
۹۵.....	سوم: تأمین امکانات و ابزار کار برای همه

- الف: فراهم کردن شرایط و امکانات کار برای همه در اجرای این اصل اساسی... ۹۶
- ب: قرار دادن وسایل کار در اختیار افراد نیازمند... ۹۶
- چهارم: تنظیم شرایط کار مناسب... ۹۷

قسمت دوم - حقوق فردی کار

- فصل اوّل: قرارداد کار... ۱۰۰
- مقدمه: امنیت شغلی کارگران... ۱۰۰
- بخش اول: تعریف و مشخصات قرارداد کار... ۱۰۱
- بند اوّل: تعریف قرارداد کار... ۱۰۱
- اول: قرارداد دائمی کار... ۱۰۱
- دوم: قرارداد خاص کار... ۱۰۲
- الف: تعهد انجام کار... ۱۰۲
- ب: مزد... ۱۰۲
- ج: تبعیت حقوقی... ۱۰۳
- بند دوم: مشخصات اصلی قرارداد کار... ۱۰۳
- اوّل: ماهیت قرارداد کار... ۱۰۳
- دوم: شکل قرارداد کار... ۱۰۴
- الف: قرارداد کتبی کار... ۱۰۴
- ب: قرارداد شفاهی کار... ۱۰۴
- بند سوم: مدت قرارداد کار... ۱۰۵
- اوّل: قرارداد کار غیر موقت... ۱۰۵
- دوم: قرارداد کار موقت... ۱۰۶
- سوم: قرارداد کار معین... ۱۰۷
- چهارم: قرارداد کار دوره آزمایشی... ۱۰۷
- بند چهارم: قرارداد کار و قراردادهای مشابه... ۱۰۷
- اوّل: قرارداد کار و مقاطعه کاری... ۱۰۸
- الف: مقایسه قرارداد کار و مقاطعه کاری... ۱۰۸

ب: رابطه عملی مقاطعه کاری با قرارداد کار	۱۰۹
دوم: قرارداد کار و دیگر قراردادهای مشابه	۱۰۹
الف: قرارداد کار و وکالت	۱۰۹
ب: قرارداد کار و جعاله	۱۱۰
ج: قرارداد کار و شرکت	۱۱۰
بخش دوم: انعقاد قرارداد کار	۱۱۱
بند اول: شرایط عمومی انعقاد قرارداد کار	۱۱۲
این: قصد و رضای طرفین	۱۱۲
درم: اهلیت طرفین	۱۱۲
سوم: مشروعیت جهت قرارداد	۱۱۳
چهارم: معین به وضع قرارداد	۱۱۵
بند دوم: شرایط خاص انعقاد قرارداد کار	۱۱۵
اول: حمایتی بودن قرارداد کار	۱۱۶
دوم: آمره بودن قرارداد کار	۱۱۶
بخش سوم: تعلیق قرارداد کار	۱۱۶
بند اول: تعلیق قرارداد کار به خاطر وضعیت کار	۱۱۷
اول: بیماری	۱۱۷
الف: حمایت شغلی	۱۱۷
ب: حمایت شخصی	۱۱۷
دوم: بارداری و وضع حمل	۱۱۸
الف: مرخصی بارداری و زایمان	۱۱۹
ب: حقوق ایام بارداری و زایمان	۱۱۹
سوم: خدمت وظیفه	۱۱۹
چهارم: مرخصی تحصیلی و بدون حقوق	۱۲۰
الف: مرخصی تحصیلی	۱۲۱
ب: مرخصی بدون حقوق	۱۲۱
پنجم: توقیف کارگر	۱۲۲

- الف: توقیف کارگر به دلیل خارجی..... ۱۲۲
- ب: توقیف کارگر به دلیل شکایت کارفرما..... ۱۲۲
- ششم: اعتصاب..... ۱۲۳
- بند دوم: تعلیق قرارداد کار به خاطر وضعیت کارگاه..... ۱۲۴
- اول: تعطیل قهری و اضطراری کارگاه (فورس ماژور)..... ۱۲۴
- الف: تحلیل حقوقی تعلیق ناشی از تعطیل قهری و اضطراری..... ۱۲۴
- ب: حمایت از بیکاران ناشی از تعطیل قهری و اضطراری..... ۱۲۵
- د م: تعطیل کارگاه به اراده کارفرما..... ۱۲۶
- بخش چهارم: خاتمه قرارداد کار..... ۱۲۶
- بند اول: انحلال قرارداد کار..... ۱۲۶
- اول: باز شستگی کارگر..... ۱۲۷
- الف: تعهدات کارفرما..... ۱۲۷
- ب: تعهدات سرمان تأمین اجتماعی..... ۱۲۷
- یک: شرایط برخورداری از مزایای بازنشستگی..... ۱۲۷
- دو: میزان مستمری بازنشستگی..... ۱۲۸
- دوم: فوت کارگر..... ۱۲۸
- الف: تعهدات کارفرما..... ۱۲۹
- ب: تعهدات سازمان تأمین اجتماعی..... ۱۲۹
- یک: شرایط برخورداری بازماندگان متوفی از مستمری..... ۱۲۹
- دو: بازماندگان واجد شرایط مستمری بگیر..... ۱۲۹
- سه: سهم مستمری بازماندگان..... ۱۳۰
- سوم: از کار افتادگی کلی کارگر..... ۱۳۰
- الف: تعهدات کارفرما..... ۱۳۰
- ب: تعهدات سازمان تأمین اجتماعی..... ۱۳۱
- بند دوم: پایان مدت یا موضوع قرارداد کار..... ۱۳۱
- اول: پایان مدت قرارداد کار موقت..... ۱۳۲
- دوم: پایان قراردادهای کار معین..... ۱۳۲

۱۳۳.....	سوم: آثار حقوقی مترتب بر پایان مدت یا موضوع قرارداد کار
۱۳۳.....	بند سوم: فسخ قرارداد کار
۱۳۴.....	اول: اخراج کارگر
۱۳۴.....	الف: اخراج موجه
۱۳۴.....	یک: تخلف
۱۳۵.....	دو: آئین اخراج
۱۳۵.....	سه: حقوق کارگر اخراجی
۱۳۶.....	ب: اخراج غیر موجه
۱۳۶.....	یک: اخراج غیر موجه در تعارض با امنیت شغلی
۱۳۶.....	دو: ازگشت به کار در اخراج غیر موجه
۱۳۷.....	دوم: استعفای کارگر
۱۳۷.....	الف: آئین استعفاء
۱۳۷.....	ب: انواع استعفاء
۱۳۸.....	ج: آثار حقوقی استعفاء
۱۳۹.....	فصل دوم: شرایط کار
۱۴۰.....	بخش اول: مزد
۱۴۰.....	بند اول: مفهوم مزد
۱۴۰.....	اول: تعاریف
۱۴۰.....	الف: مزد
۱۴۱.....	ب: حق السعی
۱۴۱.....	ج: معانی مختلف مزد
۱۴۲.....	دوم: ابعاد مختلف مزد
۱۴۲.....	الف: بعد اقتصادی
۱۴۲.....	یک: اثر وضعی
۱۴۳.....	دو: اثر انتقالی
۱۴۳.....	ب: بعد اجتماعی

- ج: بعد حقوقی ۱۴۳
- سوم: حمایت از مزد ۱۴۴
- الف: موازین بین المللی ۱۴۴
- ب: حمایت ضمنی قانون اساسی ۱۴۶
- ج: حمایت قانون کار ۱۴۷
- بند دوم: نظام حقوقی مزد ۱۴۷
- اول: روش های اصلی ۱۴۸
- الف: نظام کارمزدی ۱۴۹
- ب: نظام مزد ساعتی ۱۴۹
- ج: نظام مزد ساعتی ۱۵۰
- دوم: روش های رسمی (متفرعات مزد) ۱۵۱
- الف: پاداش ۱۵۱
- یک: پاداش سرورده (اختیاری) ۱۵۱
- دو: پاداش مکمل (اجباری) ۱۵۲
- ب: مزایای غیر نقدی ۱۵۳
- ج: فوق العاده های قانونی ۱۵۳
- یک: فوق العاده مأموریت ۱۵۳
- دو: فوق العاده کار در شب ۱۵۴
- بند سوم: تعیین مزد ۱۵۵
- اول: حداقل مزد ۱۵۶
- الف: معیارهای کمی حاکم بر حداقل مزد ۱۵۶
- ب: معیارهای کیفی حاکم بر حداقل مزد ۱۵۷
- ج: برتری حداقل مزد بر مطالبات کارفرما ۱۵۷
- دوم: طبقه بندی مشاغل ۱۵۸
- الف: سیر تاریخی طبقه بندی مشاغل ۱۵۸
- ب: ضوابط کنونی حاکم بر طبقه بندی مشاغل ۱۵۸
- بخش دوم: مدت کار ۱۵۹

۱۶۰.....	بند اول: توجیه و ساماندهی محدودیت مدت کار
۱۶۰.....	اول: توجیه محدودیت مدت کار
۱۶۰.....	دوم: منابع حقوقی محدودیت مدت کار
۱۶۰.....	الف: موازین بین‌المللی
۱۶۲.....	ب: قانون اساسی
۱۶۲.....	ج: قانون کار
۱۶۳.....	بند دوم: نظام حقوقی مدت کار
۱۶۳.....	اول: کار ثابت و روزانه
۱۶۴.....	دوم: کار کشوری
۱۶۴.....	سوم: کارهای سخت و زیان‌آور
۱۶۵.....	چهارم: کار متناوب
۱۶۶.....	پنجم: کار اضافی
۱۶۶.....	الف: کار اضافی در حالت عادی
۱۶۷.....	ب: کار اضافی در حالت فوق‌العاده
۱۶۷.....	یک: تکالیف دولت
۱۶۷.....	دو: تکلیف کارفرما
۱۶۸.....	ششم: کار نوبتی
۱۶۹.....	هفتم: کار در شب
۱۶۹.....	هشتم: کار پاره وقت
۱۷۰.....	بخش سوم: تعطیلات و مرخصی‌ها
۱۷۰.....	بند اول: تعطیلات
۱۷۰.....	اول: تعطیلات هفتگی
۱۷۰.....	الف: موازین بین‌المللی
۱۷۱.....	ب: حقوق داخلی
۱۷۱.....	یک: قانون اساسی
۱۷۱.....	دو: قانون کار
۱۷۲.....	دوم: تعطیلات رسمی

- بند دوم: مرخصی‌ها ۱۷۲
- اول: موازین بین‌المللی ۱۷۳
- دوم: حقوق داخلی ۱۷۴
- الف: مرخصی استحقاقی ۱۷۴
- ب: سایر انواع مرخصی‌ها ۱۷۴
- یک: مرخصی حیج واجب ۱۷۴
- دو: مرخصی اتفاقی و خانوادگی ۱۷۵
- سه: مرخصی استعلاجی ۱۷۵
- حواظ خاص حاکم بر مرخصی‌ها ۱۷۵
- یک: مرخصی بدون حقوق ۱۷۵
- دو: توافق بودن مرخصی ۱۷۵
- سه: مرخصی سبب باقی ۱۷۶
- بخش چهارم: شرایط کار زنان و جوانان ۱۷۶
- بند اول: شرایط کار زنان ۱۷۷
- اول: موازین بین‌المللی ۱۷۷
- الف: بارداری و وضع حمل ۱۷۷
- ب: ممنوعیت کار در شب و کارهای سنگین و ریان آور ۱۷۸
- دوم: حقوق داخلی ۱۷۹
- الف: قانون اساسی ۱۷۹
- ب: قانون کار ۱۸۰
- بند دوم: شرایط کار نوجوانان ۱۸۱
- اول: موازین بین‌المللی ۱۸۱
- دوم: حقوق داخلی ۱۸۲
- الف: قانون اساسی ۱۸۲
- ب: قانون کار ۱۸۲

قسمت سوم - حقوق جمعی کار

مقدمه.....	۱۸۶
فصل اول: تشکّل های کارگری و کارفرمایی.....	۱۸۷
بخش اول: کلیات.....	۱۸۷
بند اول: سیر تحول تشکّل ها.....	۱۸۷
الف: سنت سندیکا و تأسیس حقوق سندیکایی.....	۱۸۷
الف: جنبش ها و تجمّعات اولیه.....	۱۸۷
ب: جنبش سندیکایی.....	۱۸۸
ج: از ممنوعیت تشکّل سندیکا تا کسب حقوق سندیکایی.....	۱۹۰
دوم: توسعه و تحول سند ها.....	۱۹۲
الف: تحول ساختاری سند ها.....	۱۹۲
یک: توسعه و تنوع.....	۱۹۲
دو: تحول در عضویت (از سندیکالیسم بدگان متخصص تا سندیکالیسم طبقه کارگر).....	۱۹۳
ب: تحول عملکردی سندیکاها.....	۱۹۴
یک: آموزش مسائل کارگری.....	۱۹۵
دو: ارتقاء و تکامل اجتماعی.....	۱۹۵
سوم: بین المللی شدن حقوق سندیکایی.....	۱۹۶
الف: جنبش سندیکایی در سطح بین المللی.....	۱۹۶
یک: فدراسیون سندیکای جهانی.....	۱۹۷
دو: کنفدراسیون بین المللی سندیکاهاى آزاد.....	۱۹۸
سه: کنفدراسیون بین المللی سندیکاهاى مسیحی.....	۱۹۸
ب: حقوق بین المللی سندیکا.....	۱۹۹
بند دوم: سیر تحول تشکّل های کارگری و کارفرمایی در ایران.....	۲۰۰
اول: نظام صنفی.....	۲۰۰

- دوم: سندیکالیزم و حقوق سندیکایی ۲۰۱
- الف: فراز و نشیب‌های سندیکایی از مشروطیت تا جمهوری اسلامی ۲۰۱
- ب: حقوق سندیکایی ۲۰۴
- سوم: جمهوری اسلامی و انجمن‌ها و تشکّل‌های شغلی ۲۰۵
- بخش دوم: تأسیس تشکّل‌های شغلی ۲۰۶
- بند اول: انجمن‌های صنفی کارگران و کارفرمایان ۲۰۷
- اول: شرایط ماهوی تأسیس و تشکیل انجمن صنفی ۲۰۷
- الف: عدم اجتماع کارگران و کارفرمایان در یک انجمن ۲۰۷
- ب: تصریح قلمرو انجمن ۲۰۸
- یک: قلمرو انجمن‌های صنفی کارگری ۲۰۸
- دو: قلمرو انجمن‌های صنفی کارفرمایی ۲۰۹
- دوم: شرایط شکلی تشکیل و تأسیس انجمن‌های صنفی ۲۰۹
- الف: هیأت مؤسس و طبقه اساسنامه ۲۰۹
- ب: ثبت اساسنامه ۲۱۰
- سوم: ارکان انجمن‌های صنفی ۲۱۱
- الف: مجمع عمومی ۲۱۱
- ب: هیأت مدیره ۲۱۲
- ج: بازرسان ۲۱۳
- بند دوم: شوراهای اسلامی کار ۲۱۳
- اول: طرح مطلب ۲۱۳
- دوم: شرایط ماهوی تأسیس شوراهای اسلامی کار ۲۱۵
- الف: اشتراک مساعی کارگران و کارفرمایان ۲۱۵
- ب: ترکیب شورا ۲۱۶
- سوم: شرایط شکلی شورا ۲۱۷
- چهارم: ارکان شورا ۲۱۸
- الف: مجمع عمومی کارکنان ۲۱۸
- ب: ساختار شورا ۲۱۹

۲۲۰	پنجم: وظایف و اختیارات شورا
۲۲۰	الف: در قبال مدیریت
۲۲۱	ب: در قبال کارکنان
۲۲۲	ج: در قبال مسائل اجتماعی، اداری و حقوقی کارگاه
۲۲۳	ششم: نظارت بر کار شورا
۲۲۴	بخش سوم: مسائل مشترک تشکلهای شغلی
۲۲۴	بند اول: تخصیص مشترک تشکلهای
۲۲۴	این: تخصیص حقوقی تشکلهای
۲۲۵	دوم: شغلی تشکلهای
۲۲۶	سوم: غیر انتفاعی بودن تشکلهای
۲۲۶	چهارم: تشکلهای اساسی
۲۲۹	بند دوم: آزادی تشکلهای شغلی
۲۳۰	اول: آزادی مشارکت در تأسیس تشکلهای
۲۳۱	دوم: آزادی تشکلهای در مقابل دولت
۲۳۵	فصل دوم: مذاکرات و پیمانهای دسته جمعی کار
۲۳۵	بخش اول: اوصاف کلی مذاکرات و پیمانهای جمعی کار
۲۳۵	بند اول: تعاریف
۲۳۵	اول: مذاکرات جمعی کار
۲۳۶	دوم: پیمان دسته جمعی کار
۲۳۶	بند دوم: مفهوم نقش آفرین پیمانهای دسته جمعی کار
۲۳۷	اول: نقش پیمان جمعی در تحول حقوق کار
۲۳۷	دوم: نقش اجتماعی پیمان جمعی کار
۲۳۷	بخش دوم: نظام حقوقی پیمان جمعی کار
۲۳۷	بند اول: انعقاد پیمان
۲۳۸	اول: طرفین مذاکره و انعقاد پیمان
۲۳۸	دوم: اجرای پیمان

- بند دوم: ماهیت حقوقی پیمان‌های دسته جمعی کار..... ۲۳۸
- اول: ماهیت قراردادی پیمان و ضرورات آن ۲۳۹
- الف: اعتبار قانونی و قابلیت اجرای پیمان ۲۳۹
- ب: نظارت بر قانونی بودن پیمان ۲۳۹
- ج: حل اختلاف ۲۳۹
- دوم: ماهیت دستوری و انضباطی پیمان ۲۴۰

قسمت چهارم - حقوق کار و دولت

- مقدمه: نقش اساسی دولت در مسائل و روابط کار ۲۴۲
- فصل اول: آموزش، اشتغال ۲۴۲
- بخش اول: آموزش حرفه: و افزایش مهارت‌های شغلی ۲۴۲
- بند اول: نگرش حقوقی آموزش حرفه‌ای ۲۴۲
- اول: حقوق بین‌الملل ۲۴۲
- دوم: حقوق داخلی (قانون اساسی) ۲۴۳
- بند دوم: کارآموزی در قانون کار ۲۴۴
- اول: مراکز کارآموزی ۲۴۴
- الف: کارآموزی دولتی ۲۴۴
- ب: کارآموزی واحدهای صنعتی، خدماتی و تولیدی حرار کارگاه ۲۴۵
- دوم: کار آموز و قرارداد کارآموزی ۲۴۶
- الف: کارگران کارآموز ۲۴۶
- ب: حقوق و تکالیف کارآموز ۲۴۶
- یک: حقوق کارگران کارآموز ۲۴۶
- دو: تکالیف کارگران کارآموز ۲۴۷
- بخش دوم: اشتغال ۲۴۸
- بند اول: نگرش حقوقی سیاست اشتغال ۲۴۸
- اول: موازین بین‌المللی ۲۴۹

۲۵۰.....	دوم: قانون اساسی
۲۵۰.....	بند دوم: سیاست‌گذاری اشتغال در حقوق داخلی
۲۵۱.....	اول: ایجاد اشتغال
۲۵۱.....	دوم: حمایت از بیکاران
۲۵۳.....	فصل دوم: خدمات رفاهی کارگران در کارگاه‌ها
۲۵۳.....	بخش اول: خدمات بهداشتی
۲۵۳.....	بند اول: تألیف دولت
۲۵۴.....	بند دوم: تکالیف فرمانان
۲۵۵.....	بخش دوم: خدمات خاص رفاهی
۲۵۵.....	بند اول: مسکن
۲۵۶.....	بند دوم: امکانات و لوازم در کارگاه‌ها
۲۵۶.....	اول: تربیت بدنی و سواد آفرینی
۲۵۶.....	الف: تربیت بدنی
۲۵۷.....	ب: سوادآموزی بزرگسالان
۲۵۷.....	دوم: نمازخانه و بهداشت محیط کار و شرکت تعاونی کارگران
۲۵۸.....	الف: نمازخانه
۲۵۸.....	ب: بهداشت کار
۲۵۸.....	ج: شرکت‌های تعاونی کارگران
۲۵۹.....	سوم: حمایت‌های لازم از کارگران کارگاه‌های دور
۲۶۰.....	فصل سوم: حفاظت فنی و بهداشت کار
۲۶۰.....	بخش اول: ایمنی و بهداشت کار
۲۶۱.....	بند اول: سازماندهی ایمنی و بهداشت کار
۲۶۱.....	اول: شورای عالی حفاظت فنی
۲۶۱.....	دوم: مقررات و دستورالعمل‌های حفاظتی و بهداشتی
۲۶۱.....	الف: موازین بین‌المللی

- ب: قوانین و مقررات داخلی..... ۲۶۱
- سوم: کمیته حفاظت فنی و بهداشت کار..... ۲۶۲
- بند دوم: الزامات قانونی کارفرمایان..... ۲۶۲
- اول: در احداث کارگاه و تأمین ماشین آلات..... ۲۶۲
- الف: در احداث کارگاه..... ۲۶۲
- ب: در تأمین و بهره‌برداری ماشین آلات..... ۲۶۳
- دوم: تأمین امکانات حفاظتی..... ۲۶۳
- سوم: اتخاذ تدابیر ایمنی و بهداشتی..... ۲۶۴
- الف: تشکیل پرونده پزشکی برای کارگران در معرض آسیب بیشتر..... ۲۶۴
- ب: مسئولیت کارفرما در اجرای مقررات ایمنی و بهداشتی..... ۲۶۴
- بخش دوم: بازرسی کار..... ۲۶۵
- بند اول: سازماندهی بازرسی کار..... ۲۶۶
- اول: شرایط استخدامی کارزنان..... ۲۶۶
- دوم: حقوق و تکالیف عمومی کارزنان..... ۲۶۶
- الف: حقوق کارزنان..... ۲۶۶
- ب: تکالیف کارزنان..... ۲۶۷
- یک: حفظ اسرار کارگاه..... ۲۶۷
- دو: منع بازرسی کارگاه خویشاوندان..... ۲۶۸
- بند دوم: وظایف و اختیارات ویژه کارزنان..... ۲۶۸
- اول: نظارت و بازرسی نسبت به اجرای قواعد و مقررات کار کارگاهها..... ۲۶۸
- دوم: آموزش و ارشاد حفاظتی، فنی و بهداشتی..... ۲۶۸
- سوم: بررسی و تحقیق مسائل حفاظتی، فنی و بهداشتی..... ۲۶۹
- الف: حق ورود و حضور کارزنان کار و کارشناسان بهداشت به کارگاهها..... ۲۶۹
- ب: اهداف ورود کارزنان کار و کارشناسان به کارگاهها و آثار مترتب بر آن..... ۲۶۹
- یک: اهداف ورود..... ۲۶۹
- دو: آثار فنی و حقوقی بازرسی..... ۲۷۰

ج: مشارکت هیأت وزیران برای حلّ اختلاف کار (ماده ۱۴۳)..... ۲۸۲

بند سوم: امکان اعتراض نسبت به مراجع حلّ اختلاف کار در دیوان عدالت اداری.... ۲۸۲

فهرست منابع و مآخذ..... ۲۸۵

الف: منابع فارسی (و عربی)..... ۲۸۵

ب: منابع فرانسه (و انگلیسی)..... ۲۸۷